

Tadeusz Śliwa, *Polański Tomasz (1822–1886)* [w:] Tekstowa kartoteka osobowa przemyslan, pod red. Anny Siciak, na stronie Przemyskiej Biblioteki Publicznej

Polański Tomasz (1822–1886), ksiądz gr.kat., dyrektor gimnazjum, poseł do galicyjskiego Sejmu Krajowego i wiedeńskiej Rady Państwa.

Urodził się w rodzinie gr.kat. proboszcza w Felsztynie (diec. przemyska). Pierwsze stopnie nauczania pokonywał w Samborze. Do tzw. Zakładu Filozoficznego uczęszczał w Przemyślu, a teologię studiował w Wiedniu. W Cesarsko-Królewskim Konwiktzie Miejskim przebywał w latach 1839–1844 i odbył 4-letni kurs studiów. W ciągu następnych 15 miesięcy od 17 X 1844 do 20 I 1846 r. przebywał we Frintaneum, z którego konwiktorzy przygotowywali się do doktoratu. W tych ramach 2 VI 1845 r. zdał jedno z tzw. rygorozów – ustnych egzaminów z głównych działów teologii, mianowicie z dogmatyki, ocenianej jako najtrudniejszy, ale do pozostałych egzaminów już nie przystąpił i doktoratu nie uzyskał. W tym bowiem roku przybył do Przemyśla celem otrzymania święceń kapłańskich. Otrzymał je 14 XI 1845 r. jako celebs, co stwarzało możliwość osiągnięcia nawet najwyższych stopni kościelnych. Tymczasem zmarł gr.kat. ksiądz wykładowca religii w Zakładzie Filozoficznym w Przemyślu. Celem utrzymania tego etatu przez księdza tego obrządku powierzono te wykłady ks. T. Polańskiemu, który w początku 1846 r. został formalnym profesorem. Gdy w ramach reformy szkolnictwa w połowie XIX w. dotychczasowy kurs filozofii włączono do gimnazjum jako VII i VIII klasę, pozostał w nim profesorem. Już od 1847 r. był drugim kandydatem na katedrę przemyskiej i wprowadził – wraz

z innymi – głoszenie kazań w j. ukraińskim rugując w ten sposób j. polski. Od tamtego czasu był także egzaminatorem diecezjalnym w przedmiocie teologii moralnej. W okresie Wiosny Ludów – powszechnego ożywienia i pogłębienia tożsamości narodowej ludów, zwłaszcza słowiańskich w monarchii austriackiej, upowszechniał prawdę o odrębności narodowej Ukraińców, domagał się ich równouprawnienia, szerzenia oświaty i nauczania w j. ukraińskim, co znalazło pozytywny oddźwięk w ruskiej społeczności. Po utworzeniu w Przemyślu, za wzorem większych miast, Rady Ruskiej, został jej sekretarzem. Na tle różnic z radą Ruską we Lwowie w sprawie natychmiastowego wprowadzenia j. ukraińskiego do szkolnictwa, którego domagał się Polański, zbliżył się do polskiej orientacji politycznej. Od czerwca 1856 r. tymczasowo sprawował funkcję dyrektora gimnazjum w Samborze. W okresie wakatu na stolicy metropolitalnej gr.kat. we Lwowie – po śmierci kard. M. Lewickiego (zm. 1858), ks. Polański popierany przez A. Gołuchowskiego był wśród kandydatów na jego następcę, ale nie znalazł uznania w Kurii Rzymskiej.

W 1859 r. był członkiem komisji – dyskutowanej wtedy w Galicji – sprawy wprowadzenia alfabetu łacińskiego do j. ukraińskiego. W tym czasie – krótko – był zastępcą krajowego inspektora szkół ludowych w Galicji.

Wskutek nieporozumień z miejscową policją w sprawie obrony uczniów jego gimnazjum, został przeniesiony na r. szk. 1862/1863 na równorzędne stanowisko do Rzeszowa. Już w 1863 r. zajął taką samą postawę w sprawie kilkudziesięciu uczniów – uciekinierów do powstania styczniowego po ich po-

wrocie. Nie tylko nie poinformował o nich odpowiednich władz państwowych, ale ich bronił przed represjami. W r. szk. 1867/1868 był już dyrektorem gimnazjum w Przemyślu. Prócz zarządzania nauczał w nim głównie propedeutyki filozofii. W 1876 r. rozpoczął wydawanie *Sprawozdania Dyrekcji Gimnazjum w Przemyślu*, w których właściwe sprawozdania sam redagował.

W 1867 r. został wybrany na posła do galicyjskiego Sejmu Krajowego, a później do rady Państwa w Wiedniu, w roku zaś 1868 do komisji edukacyjnej. Obserwacja sytuacji i przebieg wydarzeń sprawiły, że znowu stał się zwolennikiem ukraińskiej orientacji politycznej. Jeden z nauczycieli zarzucił mu, iż dopuścił do uprawiania w gimnazjum propagandy moskalofilskiej, co sprowokowało Radę Szkolną do przeprowadzenia śledztwa, to zaś zniechęciło go bardzo do Polaków. W 1872 r. nie przyjął mianowania go na inspektora szkół średnich. W następnych latach poświęcił się wychowaniu młodzieży, co zyskało mu powszechne uznanie i szacunek społeczeństwa. W 1865 r. Sambor, a w 1882 r. Przemyśl nadały mu tytuł honorowego obywatela. Zmarł 3 VI 1886 r. w Przemyślu i w nim został pochowany na cmentarzu głównym przy ul. J. Słowackiego.

Bibliografia: Piech S.L., *Wychować dla Kościoła i państwa. Formacja elity duchowieństwa galicyjskiego w Wiedniu 1775-1918*, Kraków 2009, wg indeksu; Śliwa T., *Polański Tomasz ks. gr.kat.*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 27 (1982–1983), s. 283-284.